

OPETUSMINISTERIÖ

VAPAAAN SIVISTYSTYÖN TILASTOINNIN
NYKYTILA JA KEHITTÄMISTARPEET

42:2002

KUVAILEHTI

Julkaisija Opetusministeriö		Julkaisun päivämäärä 30.9.2002	
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Työryhmän muistio	
Vapaan sivistystyön tilastointiryhmä		Toimeksiantaja Opetusministeriö	
Puheenjohtaja: Arja Mäkeläinen Sihteerit: Ville Heinonen ja Kirsi Lähde		Toimielimen asettamispvm 9.11. 2001	Dnro 48/043/2001
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Vapaan sivistystyön tilastoinnin nykytila ja kehittämistarpeet			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä			
<p>Työryhmän tehtävänä oli</p> <ul style="list-style-type: none"> - arvioida tehtyjen selvitysten pohjalta vapaan sivistystyön tilastoinnin nykytila ja sen puutteet, - määrittellä tilastoinnin kehittämiskohteet ja - tehdä ehdotukset vapaan sivistystyön tilastoinnin kehittämisestä. <p>Työryhmä on arvioinut, että vapaan sivistystyön tilastoinnissa keskeisin kehittämiskohde on todellisen osallistujamäärän vuosittainen tilastointi. Nykyisin osallistujia tilastoidaan valtakunnallisesti ns. osallistumistapauksina, joilla tarkoitetaan koulutukseen kirjautumista. Kirjautumisia saattaa yhdellä henkilöllä olla useita, joten osallistumistapauksia on enemmän kuin yksittäisiä opiskelijoita. Toinen kehittämiskohde on ns. opiskelijaprofiilin kerääminen eli sen selvittäminen, keitä vapaan sivistystyön opiskelijat ovat.</p> <p>Työryhmä ehdottaa, että vapaan sivistystyön tilastoinnissa siirrytään bruttolukujen (eli osallistumistapausten) ohella keräämään osallistujat nettolukuina eli yksittäisinä henkilöinä. Oppilaitokset huolehtisivat siitä, että luvuissa ei esiinny sisäistä päällekkäisyyttä. Lukuihin jää edelleen päällekkäisyyttä silloin, kun henkilö on vuoden aikana osallistunut kahden eri oppilaitoksen toteuttamaan koulutukseen. Oppilaitokset huolehtisivat myös opiskelijaprofiilin keräämisestä. Profiilitiedoiksi työryhmä esittää sukupuolta, ikää, koulutustaustaa, työmarkkina-asemaa ja kotikuntaa.</p> <p>Opiskelijatiedot lähetetään Tilastokeskukselle, joka muuttaa nykyisiä tiedonkeruulomakkeitaan uusia tietotarpeita vastaavaksi. Uuteen tiedonkeruuseen edetään vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa mukaan tulevat kansanopistot, kesäyliopistot ja liikunnan koulutuskeskukset. Ensimmäinen vaihe toteutetaan vuonna 2005 vuoden 2004 tietoja koskien. Toisessa vaiheessa, vuotta myöhemmin, mukaan tulevat kansalaisopistot ja opintokeskukset. Jatkossa netto- ja bruttoluvut kerätään vuosittain ja opiskelijaprofiili viiden vuoden välein. Ensimmäisessä uusitus tiedonkeruussa kerätään myös profiilitiedot.</p> <p>Työryhmä esittää myös, että aikuiskoulutuksessa siirrytään kokonaisuudessaan käyttämään uutta aikuiskoulutuksen sisältöluokitusta, joka muotoillaan koko aikuiskoulutuskentälle sopivaksi käyttäen pohjana opetusministeriön 27.9. 2002 päättämää uutta tutkintotavoitteisen koulutuksen koulutusaluokitusta.</p> <p>Työryhmä ehdottaa edelleen, että vapaan sivistystyön toiminnasta laaditaan julkaisu. Julkaisun toimitusvastuussa on opetusministeriö ja siitä kehitetään vuosittainen vapaan sivistystyön toimintaa esittelevä kokonaisuus.</p>			
Avainsanat (asiasanat)			
Vapaa sivistystyö, vapaan sivistystyön tilastointi, aikuiskoulutuksen tilastointi, kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset, tilastointi			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmien muistioita 42:2002		ISSN 0359-761X	ISBN 952-442-167-4
Kokonaissivumäärä 23 + liitteet	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
30.9.2002

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Arbetsgruppspromemoria 42:2002	
Statistikgruppen för det fria bildningsarbetet		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
Ordförande Arja Mäkeläinen Sekreterare Ville Heinonen och Kirsi Lähde		Datum för tillsättandet av organet 9.11. 2001	Dnr 48/043/2001
Publikation (även den finska titeln) Statistiska data över det fria bildningsarbetet, nuläge och utvecklingsbehov (Vapaan sivistystyön tilastoinnin nykytila ja kehittämistarpeet)			
Publikationens delar			
Sammandrag			
<p>Arbetsgruppen skulle</p> <ul style="list-style-type: none"> - med stöd av utredningar bedöma nuläget och existerande brister när det gäller statistiska data över det fria bildningsarbetet, - definiera på vilka punkter statistiken kan utvecklas och - ge förslag till utveckling av statistiken över det fria bildningsarbetet. <p>Arbetsgruppen har bedömt att det väsentliga i statistiken över det fria bildningsarbetet som kan utvecklas är det årliga datat över de reella deltagartalen. Nuförtiden registreras deltagarna nationellt enligt anteckningen om deltagande, varmed avses inskrivningarna i en skola. En person kan vara inskriven i flera skolor, vilket betyder att anteckningarna om deltagande överskrider antalet enskilda studerande. En annan punkt som kan ändras är insamlingen av s.k. studerandeprofiler, dvs. beskrivningen av de studerande vid de fria utbildningsinstitutionerna.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att statistiken över det fria bildningsarbetet förs inte bara som bruttotal (dvs. deltagare) utan också som netttotal, dvs. enskilda personer. Läroanstalterna ser till att interna överlappningar inte förekommer i talen. Det blir överlappningar om en person under ett år deltagit i utbildningar i två olika läroanstalter. Läroanstalterna skall också insamla studerandeprofilen. Arbetsgruppen föreslår att studerandeprofilen skall uppge kön, ålder, tidigare studiebakgrund, position på arbetsmarknaden och hemkommun.</p> <p>Studerandedata sänds till Statistikcentralen som omarbetar nuvarande blanketter så att de motsvarar det nya informationsbehovet. Den nya datainsamlingen införs i skeden. I det första skedet medtas folkhögskolorna, sommaruniversiteten och idrottsutbildningscentren. Det första skedet genomförs 2005 för datat över 2004. I det andra skedet ett år senare medtas medborgarinstitutet och studiecentralerna. I fortsättningen insamlas netto- och bruttotalen årligen och studerandeprofilen vart femte år. I den första reviderade infoinsamlingen upptas också studerandeprofilen.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår också att en ny innehållsklassificering för vuxenutbildningen tas i bruk i sin helhet. Denna formas till att passa för hela fältet av vuxenutbildning enligt den nya examensinriktade klassificeringen av utbildningsområden som undervisningsministeriet bestämde 27.9. 2002.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår också en publikation om det fria bildningsarbetet. Ansvar för publikationens redigering ligger hos undervisningsministeriet och publikationen blir en årligen återkommande samlande översikt över det fria bildningsarbetet.</p>			
Nyckelord			
Fritt bildningsarbete, statistiska data över det fria bildningsarbetet, statistiska data över vuxenutbildningen, folkhögskolor, medborgarinstitut, studiecentraler, sommaruniversitet, idrottsutbildningscenter, statistiska data			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 42:2002		ISSN 0359-761X	ISBN 952-442-167-4
Sidoantal 23 + bilagor	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

OPETUSMINISTERIÖLLE

Opetusministeriön vuonna 2000 käynnistämän aikuisopiskelun tilastointi- ja seurantajärjestelmien kehittämishankkeen tuloksia oli mm., että aikuisopiskelun tilastointi on pääpiirteissään kattavaa ja ajantasaista. Ongelmana on lähinnä se, että aikuisten opiskelua koskevia tilastoja ei ole kattavasti saatavilla yhdestä paikasta, kuten useimpien muiden opetushallinnon alaisen koulutuksen tilastot. Varsinaisia aukkoja on vähän. Aikuiskoulutuksen tilastoinnin kokonaisuutta pohtinut työryhmä (Opetusministeriön työryhmien muistioita 8:2001) tuli siihen tulokseen, että keskeisin tilastoinnin kehittämisen kohde on vapaa sivistystyö, jonka tilastointikäytännöt eivät ole kehittyneet rinnan muun koulutuksen tilastoinnin kanssa.

Vapaan sivistystyön tilastoinnin kehittämistä valmistelemaan opetusministeriö asetti 9.11.2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli:

- 1) Arvioida tehtyjen selvitysten pohjalta vapaan sivistystyön tilastoinnin nykytila ja sen puutteet,*
- 2) Määritellä tilastoinnin kehittämiskohteet ottaen huomioon keskushallinnon ja vapaan sivistystyön oppilaitosten omat kehittämistarpeet sekä kansainvälinen kehitys. Tarkastelussa tulee ottaa huomioon tilastoinnin kehittäminen erityisesti opiskelijatietojen, rahoitustietojen ja opintoalaluokituksen osalta.*
- 3) Tehdä esitys vapaan sivistystyön tilastoinnin kehittämisestä sisältöjen, tietojen keräämisen ja aikataulujen suhteen, selvittää esityksen kustannusvaikutukset ja tehdä suunnitelma niiden rahoittamiseksi.*

Työryhmän puheenjohtajaksi opetusministeriö kutsui opetusneuvos Arja Mäkeläisen opetusministeriöstä ja jäseniksi hallitusneuvos Marja-Riitta Pöngän, projektisuunnittelija Ville Heinosen ja suunnittelija Kirsi Lähteen opetusministeriöstä, pääsihteeri Jyrki Ijäksen Suomen Kansanopistoyhdistyksestä, tilastopäällikkö Hilka Kousan Tilastokeskuksesta, pääsihteeri Mika Nirvin Suomen Kesäyliopistot ry:stä, erityisasiantuntija Päivi Rajalan Suomen Kuntaliitosta, suunnittelija Pirkko Sartonevan Kansalais- ja työväenopistojen liitosta, opintojohtaja Jukka Tainion Kansan Sivistystyön liitosta sekä opetusneuvos Pentti Yrjölän ja ylitarkastaja Åke Hagmanin Opetushallituksesta. Työryhmän sihteerinä ovat toimineet Ville Heinonen ja Kirsi Lähde.

Työryhmä on työssään kuullut asiantuntijana kehittämispäällikkö Kirsti Kylä-Tuomolaa opetusministeriöstä. Kulttuuriasianneuvos Mirja Virtala ministeriön liikuntayksiköstä on toimittanut työryhmälle liikunnan koulutuskeskuksia koskevia tietoja.

Työryhmä on hankkinut tilastotietojen keräämistavan reunaehtojen selventämiseksi lausunnon tietosuojavaltuutetulta ja asiasta on neuvoteltu tietosuojavaltuutetun toimiston edustajien kanssa.

Työryhmän tuli saada työnsä valmiiksi 31.5.2002 mennessä. Työryhmä sai työlleen lisäaikaa 30.9.2002 asti.

Työryhmä on pitänyt 17 kokousta ja luovuttaa tehtävänsä suoritettuaan loppuraportin kunnioittavasti opetusministeriölle.

Helsingissä 30.9.2002

Arja Mäkeläinen

Åke Hagman

Ville Heinonen

Jyrki Ijäs

Hilkka Kousa

Kirsi Lähde

Mika Nirvi

Marja-Riitta Pönkä

Päivi Rajala

Pirkko Sartoneva

Jukka Tainio

Pentti Yrjölä

Sisällys

1 Vapaa sivistystyö osana suomalaisen koulutuksen kenttää	2
2 Vapaan sivistystyön tilastoinnin nykytila	4
2.1 Tietojärjestelmien ylläpitäjät	4
2.2 Yhteenveto tilastoinnista	5
2.2.1 Tilastokeskus	7
2.2.2 Opetushallitus	8
2.3 Oppilaitostiedot	10
2.4 Oppilaitosten ja keskusjärjestöjen tiedonkeruu	10
3 Tilastojen käyttö ja tietotarpeet	11
3.1 Lainsäädännön edellyttämät tilastotiedot	11
3.2 Yleinen tiedontarve	13
3.3 Uudet tietotarpeet	13
4 Vapaan sivistystyön seurannan kehittäminen aikuiskoulutusneuvoston arvioimana	16
5 Vapaan sivistystyön tilastointiuudistus	16
5.1 Oppilaitostiedot	16
5.2 Opiskelijaprofiili	17
5.3 Opetuksen määrälliset tiedot	19
5.4 Opetuksen sisältöluokitus	19
5.5 Taloustiedot	20
5.6 Tietojen julkaiseminen	21
5.7 Kesäyliopistojen tiedonkeruu	21
5.8 Ehdotusten aikataulu ja kustannukset	21
5.8.1 Aikataulu	21
5.8.2 Kustannukset	22
5.9 Muut ehdotukset	23
Liitteet	
1. Oppilaitosten lukumäärä, osallistumistapaukset ja tarjotut opetustunnit vuonna 2001	
2. Tilastokeskuksen Oppilaitokset xxxx -lomake	
3. Tilastokeskuksen Oppilaitokset ja opiskelijat syksyllä xxxx -lomake	
4. Perustiedot/Käyttömenojen valtionosuuksien laskenta/Kansanopisto	
5. Perustiedot/Käyttömenojen valtionosuuksien laskenta/Kansalaisopisto	
6. Perustiedot/Käyttömenojen valtionosuuksien laskenta/Kesäyliopisto	
7. Perustiedot/Käyttömenojen valtionosuuksien laskenta/Liikunnan koulutuskeskukset	
8. Perustiedot/Käyttömenojen valtionosuuksien laskenta/Opintokeskus	
9. Ilmoitus kustannuksista ja suoritteista - lomake (kansalaisopistot ja kesäyliopistot)	
10. Vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisen kansanopisto- ja liikunnan koulutuskeskustoiminnan kustannukset, tulot ja suoritteet -lomake	
11. Ilmoitus kustannuksista ja suoritteista -lomake (opintokeskukset)	
12. Oppilaitosrekisteri -lomake	
13. Kansanopistojen opiskelijatilastoinnin järjestäminen (tiivistelmä)	
14. Tiedonkeruu kansalais- ja työväenopistoissa (tiivistelmä)	
15. Opintokeskusten tiedonkeruujärjestelmät (tiivistelmä)	
16. Kesäyliopistojen tilastointijärjestelmän kuvaus (tiivistelmä)	
17. Opetushallinnon uusi koulutuslaluokitus	
18. Termien selitykset	

1 Vapaa sivistystyö osana suomalaisen koulutuksen kenttää

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot ja liikunnan koulutuskeskukset. Oppilaitoksia on yhteensä noin 400 ja ne kattavat maantieteellisesti koko Suomen muodostaen noin 40 prosenttia aikuiskoulutusta tarjoavasta runsaan tuhannen oppilaitoksen verkostosta. Vapaan sivistystyön oppilaitoksista suuri osa toimii useilla koulutuksen sektoreilla, joista ainoastaan yksi – joskin yleensä merkittävin – kokonaisuus muodostuu perinteisestä valtion osarahoittamasta kansansivistystyöstä. Työryhmä on rajannut tässä muistiossa käsiteltävän koulutuksen koskemaan ainoastaan vapaan sivistystyön lain tarkoittamaa opetusta mukaan lukien avoin yliopisto.

Ensimmäisiä vapaan sivistystyön oppilaitoksia Suomessa olivat kansanopistot, joita pian seurasivat työväestön sivistämiseksi perustetut työväenopistot. Kansansivistystyö sai 1900-luvun alussa aseman virallisen koulutusjärjestelmän rinnalla toimivana kansalaisyhteiskunnan oppilaitosverkostona. Nykyisin vapaa sivistystyö tavoittaa laajoja kansankerroksia ja se tarjoaa tutkintotavoitteista koulutusjärjestelmää täydentävää ja sivuavaa opetusta.

Vapaan sivistystyön asema koulutuskentässä on vahva. Se on säilyttänyt kansalaisten suosion siitä huolimatta, että suomalaista aikuiskoulutusta on joidenkin arvioiden mukaan kehitetty viime aikoina ammatillisen aikuiskoulutuksen ehdoilla¹.

Vapaan sivistystyön lainsäädäntö uudistettiin muun koulutuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä vuonna 1998 kokoamalla lakiin vapaasta sivistystyöstä (632/1998) viittä eri oppilaitosmuotoa koskevat säännökset. Lakiuudistuksen funktionaalisen lainsäädännön periaatetta ei kuitenkaan ulotettu koskemaan vapaan sivistystyön oppilaitoksia, vaan säädöksin määritellään edelleen mitkä oppilaitokset kuuluvat vapaan sivistystyön lainsäädännön piiriin.

Lain perusteluissa lainsäätäjä on pitänyt tärkeänä sektorin monimuotoisuutta ja moninaisia tarpeita palvelevaa koulutustarjontaa: *"Vapaalle sivistystyölle on ominaista monipuolisuus ja moniarvoisuus. Vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjoama koulutus palvelee nykyisin hyvin monenlaisia tarpeita ja usein niin, että samaan koulutukseen ihmiset osallistuvat erilaisin odotuksin. "[...] Olennaista on, että opintojen järjestäjätaho itse määrittelee toimintansa tavoitteet ja näistä lähtevät tehtävät"*.

Tällaisista perusteluista päädyttiin seuraavaan tehtävän määrittelyyn lain 1 §:ssä: *"Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa."*

Vaikka vapaan sivistystyön oppilaitosten sääntely ja rahoitus perustuu yhteiseen lakiin, niiden toiminta-ajatus ja –muodot ovat keskenään erilaisia. Yhteinen nimittäjä vapaalle sivistystyölle on se, että opiskelijat opiskelevat ei-tutkintotavoitteisesti itse asettamiensa opinnollisten päämäärien mukaisesti.

Kansalais- ja työväenopistot ovat pääosin kuntien ylläpitämiä, erityisesti aikuisten sivistyksellisiä tarpeita palvelevia oppilaitoksia. Ne tarjoavat paikallisesti toiminta-alueensa väestölle mahdollisuuden omaehtoiseen oppimiseen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen osallistujien

¹ Suomen aikuiskoulutuspolitiikan teematutkinta

omien tavoitteiden mukaisesti. Opetus järjestetään pääosin iltaisin. Taustaltaan opistot ovat sitoutumattomia.

Kansanopistot ovat valtakunnallisia sisäoppilaitoksia. Kansanopistojen vapaan sivistystyön lain alainen opetus jakautuu kahteen osaan: lyhytkursseihin ja noin vuoden mittaisiin ns. pitkiin linjoihin. Opistot voivat vapaatavoitteisessa koulutuksessa itse määritellä opetussisältönsä. Opetuksen tavoitteena voi olla joko yleissivistävän tai ammattisivistävän osaamisen lisääminen. Kansanopistoista suurin osa on yhdistysten tai säätiöiden ylläpitämiä. Opistoista 34 on sitoutumattomia, 43:lla on kristillinen ja 11 yhteiskunnallinen tausta. Lisäksi kolme erityisopistoa on keskittynyt lähinnä vammaisten koulutukseen.

Opintokeskukset ovat yksityisiä, sivistysjärjestöjen ylläpitämiä valtakunnallisia aikuisoppilaitoksia. Taustajärjestöinä on noin 200 valtakunnallista järjestöä, jotka ovat mm. ammattiliittoja, puoluejärjestöjä, kristillisiä, vapaaehtois- ja vammaistyön, kasvatuksen, eläkeläisten ja vapaa-ajan sekä kulttuurialan kansalaisjärjestöjä.

Kesäyliopistot ovat alueellisen koulutustarjonnan oppilaitoksia, jotka järjestävät avointa yliopisto-opetusta ja muuta koulutusta. Kesäyliopistot eivät nimestään huolimatta ole yliopistoja. Niiden ylläpitäjinä toimivat alueelliset yhdistykset ja maakuntaliitot. Toiminnan painopiste on kesän kurssitoiminnassa. Kesäyliopistojen koulutustoiminta tapahtuu hajautetusti vuokratiloissa. Kouluttajat ovat kurssi- ja koulutusohjelmakohtaisesti palkattuja, avoimessa yliopisto-opetuksessa yliopistojen opettajia sekä ammatillisessa täydennyskoulutuksessa eri sisältöalueiden asiantuntijoita.

Liikunnan koulutuskeskuksista valtakunnalliset liikunnan koulutuskeskukset ovat sisäoppilaitoksia, jotka järjestävät liikunta-alan koulutusta ja valmennustoimintaa. Alueelliset liikunnan koulutuskeskukset tarjoavat koulutusta lähinnä alueellisiin tarpeisiin.

Vapaan sivistystyön rahoitus on noin kolmannes kaikesta opetusministeriön pääluokasta rahoitettavasta omaehtoisesta aikuiskoulutuksesta. Vuonna 2002 sektorin rahoitukseen osoitettiin 145,6 miljoonaa euroa kun kokonaisuudessaan opetusministeriön pääluokasta aikuiskoulutukseen osoitettiin noin 435,5 miljoonaa euroa.

Vapaan sivistystyön lainsäädäntö lähtee siitä, että oppilaitosten ylläpitäjät itse määrittelevät toimintansa luonteen ja tavoitteet. Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö (VSY) on hahmotellut toiminta-ajatusta kokoamassaan prosessissa "Vapaan sivistystyön visio 2005". Visiossa nostetaan esiin vapaan sivistystyön identiteettiä ja kuvataan toiminnan erityisluonnetta. Vapaan sivistystyön tehtäväksi nähdään visiossa kolme keskeistä aluetta: *persoonallisuuden monipuolisuuden kehittäminen, kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen ja demokratian ja sen arvojen vahvistaminen.*

Vapaan sivistystyön kentän suhde kansalaiseen on toisenlainen kuin formaalissa koulutuksessa. Sektori on osa kansalaisyhteiskuntaa ja sen opinnolliset tavoitteet nousevat kansalaisten omista paikallisista tarpeista.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminnan laajuus opetustunteina mitattuna on kuvattu liitteessä 1.

2 Vapaan sivistystyön tilastoinnin nykytila

2.1 Tietojärjestelmien ylläpitäjät

Tietoja vapaan sivistystyön toiminnasta keräävät valtakunnallisesti pääasiassa Tilastokeskus ja Opetushallitus. Opiskelijoita, koulutuksen sisältöä ja koulutuksen määrää koskevat tiedot kerää pääosin Tilastokeskus, kun taas Opetushallitus kerää valtionosuuslaskentaa varten tarvittavat kustannus- ja suoritustiedot. Tilastokeskus kerää myös kunnallisen opetustoimen kustannustiedot ja toimittaa ne Opetushallitukselle. Opetusministeriön liikuntayksikössä kerätään liikunnan koulutuskeskusten toiminnasta vuosittain yksikön omiin tarpeisiin tarkempia tietoja kuin mitä Tilastokeskus ja Opetushallitus keräävät. Suomen Kesäyliopistot ry. on vastuussa kesäyliopistojen tietojen keräämisestä ja toimittamisesta Tilastokeskukselle. Yhdistys julkaisee vuosittain selvityksen kesäyliopistojen toiminnasta, joka sisältää kattavan tilastoyhteenvedon.

2.2 Yhteenveto tilastoinnista

Tiedonkeruun ajankohta	Tiedonkeruun nimi	Sisältö	Kuka kerää	Missä julkaistaan	Käyttö	Valmis
Maaliskuu	Oppilaitokset xxxx	Vapaa sivistystyö: - Avoin yliopisto- ja ammattikorkeakouluopetus sekä muu aikuiskoulutus (A-kohta); - Alle 6 tuntia kestävät koulutukset (G-kohta); - Yksinomaan lapsille ja nuorille järjestetyt muut koulutukset (H-kohta); - Opintokerhotoiminta (I-kohta); Kerätyt tiedot: koulutusten, osallistumistapausten (erikseen naiset) ja annettujen opetustuntien määrä	Tilastokeskus	Osa vapaan sivistystyön koulutuksesta Oppilaitos-tilastot -julkaisussa	Aikuiskoulutuksen seuranta; aineisto toimitetaan OPTI-tietojärjestelmään	Viimeistään tilastovuotta seuraavan vuoden marraskuussa
Huhtikuu	Kustannustietokysely Kuntien talous- ja toimintatilasto	Todelliset käyttökustannukset, poislukien kunnalliset kansalaisopistot Toiminnan kustannus- ja suorit tiedot. Kunnallisen vapaan sivistystyön oppilaitosten kustannus-, tulo- ja suorit tiedot	Opetushallitus Tilastokeskus	OPH:n www-sivuilla	Tiedot toimivat osana valtionosuusrahoituksen laskentaperustetta	Elo-syyskuu
Huhtikuu	Perustietokysely (osana kustannustietokyselyä)	Oppilaitostyyppikohtaiset suoritteen, toteutuma edelliseltä vuodelta	Opetushallitus		Tiedot toimivat osana valtionosuusrahoituksen laskentaperustetta ja suorittemäärien vahvistamista	Elo-syyskuu

Syyskuu	Perustietokysely, valtionosuusjärjestelmän laskentapäivä, 20.9.	Oppilaitostyyppikohtaiset suoritteet, arvio kuluvan vuoden määrästä	Opetushallitus		OPM suoritteiden määrää vahvistaessaan	Aineisto olemassa 10 päivän kuluessa tiedonkeruusta
Syyskuu	Oppilaitokset ja opiskelijat syksyllä xxxx	Vapaata sivistystyötä ei voida erottaa muusta koulutuksesta. - Kansanopistoilla ja liikunnan koulutuskeskuksilla 20.9. tilanne - Opintokeskuksilla 20.9. sisältävän viikon opiskelijamäärä - Kansalaisopistoilla ja kesäyliopistoilla arvio syyskauden opiskelijamäärästä ja toteutuma edellisenä vuonna opiskelleiden henkilöiden lukumäärästä	Tilastokeskus	Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset -julkaisu	Mm. budjetin valmistelussa ja koulutustarpeen suunnittelussa; aineisto toimitetaan joulukuussa OPTI-tietojärjestelmään	Joulukuussa
Joulu - tammikuu	Kesäyliopistojen tiedonkeruu	Tietoa mm. tarjotusta koulutuksesta, opetustunneista, opiskelijaprofiilista, ym.	Suomen kesäyliopistot ry.	Selvitys kesäyliopistojen toiminnasta vuonna xxxx	Kesäyliopistojen oman toiminnan seuraamiseen sekä sidosryhmien tarpeisiin. Tiedot toimitetaan myös Tilastokeskukselle	Tilastointivuotta seuraavan vuoden huhtikuussa
Jatkuva	Koulutustarjonta	Vuosittainen ajantasainen koulutustarjonta, aloituspaikat (yhteishaussa mukana oleva ja vähintään 12 opintoviikkoa kestävä koulutus, lukuun ottamatta avointa yliopisto-opetusta). Tietoa mm. alkamisajankohdasta, hakuajasta, opetusmuodosta, pohjakoulutusvaatimuksesta	Opetushallitus	- OPH:n koulutusoppaat - Koulutusnetti - OPH:n OPTI (oppilaitosten ylläpitäjät ja opetushallinto)	Seuranta, arviointi, tiedottaminen Koulutusoppaat, koulutusnetti, työvoimatoimistot, yhteishaku	Koulutuksen alkamisvuotta seuraavan vuoden alussa

2.2.1 Tilastokeskus

Oppilaitosten aikuiskoulutustilaston kehittäminen aloitettiin korkeakoulujen aikuiskoulutustilastosta. Ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutustilastojen kehittämistä vauhditti valtioneuvoston vuonna 1988 tekemä periaatepäätös ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittamisestä. Opetushallituksen ylläpitämän vapaan sivistystyön oppilaitosten ja opintokeskusten rekisterin VATOn lopettaminen puolestaan johti yleissivistävien oppilaitosten aikuiskoulutustilastoinnin kehittämiseen. Ensimmäinen yleissivistävien oppilaitosten aikuiskoulutustilasto on vuodelta 1993.

Tilastokeskus kerää vuosittain oppilaitoksilta tietoja vapaasta sivistystyöstä Oppilaitokset xxxx – lomakkeella (liite 2) ja Oppilaitokset ja opiskelijat syksyllä xxxx –lomakkeella (liite 3).

Oppilaitokset xxxx –lomake on alunperin kehitetty kuvaamaan oppilaitosten aikuiskoulutustoimintaa. Nykyisin lomake kuvaa oppilaitosten koulutustoiminnan lukuun ottamatta nuorten tutkintoon johtavaa koulutusta. Vapaan sivistystyön koulutustoimintaa kuvataan lomakkeen kohdassa A ”Avoin yliopisto- ja ammattikorkeakouluopetus” sekä ”Muut aikuiskoulutukset”, kohdassa G ”Alle 6 tuntia kestävät koulutukset”, kohdassa H ”Yksinomaan lapsille ja nuorille järjestetyt muut koulutukset” ja kohdassa I ”Opintokerhotoiminta (vain opintokeskukset)”.

Kussakin lomakkeen kohdassa kerätään tietoja koulutusten, osallistumistapausten ja annettujen opetustuntien määrästä. Annetut opetustunnit kerätään myös koulutustyypeittäin ja koulutuksen pääasiallisen sisällön mukaan aikuiskoulutuksen sisältöluokituksen mukaisesti. Osallistumistapauksella tarkoitetaan koulutukseen kirjautumista. Kirjautumisia saattaa yhdellä henkilöllä olla useampia, joten osallistumistapausten lukumäärä on yleensä suurempi kuin koulutukseen osallistuneiden yksilöiden lukumäärä. Koulutusten lukumäärää käytetään tässä tiedonkeruussa lähinnä aputietona.

Oppilaitokset ja opiskelijat syksyllä xxxx –lomakkeella kerätään perustietoja oppilaitoksista oppilaitosrekisterin päivittämistä varten ja ennakkotietoja oppilaitosten syksyn opiskelijamäärästä. Kansanopistot ja liikunnan koulutuskeskukset ilmoittavat 20.9. tilanteen mukaisen opiskelijamäärän, opintokeskukset 20.9. sisältävän viikon opiskelijamäärän, kansalaisopistot ja kesäyliopistot arvion syyskauden opiskelijamäärästä ja toteutumattoman edellisenä vuonna opiskelleiden eri henkilöiden määrästä. Tässä tiedonkeruussa ei voida erottaa vapaata sivistystyötä muusta koulutuksesta, koska opiskelijamäärä ilmoitetaan kaikesta koulutuksesta.

Aikuiskoulutustutkimus toteutetaan noin viiden vuoden välein. Se on otospohjainen haastattelututkimus aikuisikäisten koulutukseen osallistumisesta. Tutkimuksesta saadaan varsin kattava kuva aikuisikäisten koulutukseen osallistumisen rakenteesta. Otoskoko rajoittaa kuitenkin tiheitä luokituksia edellyttävien analyysien tekoa.

Kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilasto sisältää tietoja kuntien ja kuntayhtymien menoista ja tuloista, investoinneista, rahoituksesta, varoista ja veloista sekä toiminnasta. Käyttötalouden menoista ja -tuloista tiedot kerätään tehtäväluokittain meno- ja tulolajeittain, investoinneista tehtäväluokittain investointitavaratyypeittäin. Opetus- ja kulttuuritoimen tehtäväryhmässä on mm. tehtäväluokat ”Kansalaisopistojen vapaa sivistystyö” ja

"Muu vapaa sivistystyö". Ensin mainittu tehtäväluokka sisältää nimensä mukaisesti kansalaisopistojen vapaan sivistystyön menot ja tulot sekä investoinnit. Kansalaisopistojen antama perusopetus, lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus sisältyy tehtäväluokkiin "Perusopetus", "Lukiokoulutus" ja "Ammatillinen koulutus". Tehtäväluokka "Muu vapaa sivistystyö" sisältää lähinnä kansanopistoissa ja kesäyliopistoissa järjestettävästä vapaasta sivistystyöstä kunnille aiheutuvat menot ja tulot sekä vastaavat investoinnit. Kansanopistoissa annetusta perusopetuksesta, lukiokoulutuksesta ja ammatillisesta koulutuksesta aiheutuvat menot ja tulot sisältyvät asianomaisiin tehtäväluokkiin. Tilastoon sisältyy myös tieto kansalaisopistojen vapaan sivistystyön opetustuntien lukumäärästä vuoden aikana ja vielä erikseen liiketoiminnan (maksullisen palvelutoiminnan) opetustuntien määrästä.

2.2.2 Opetushallitus

Opetushallituksen kustannus- ja suoritustietojen keruu perustuu vapaasta sivistystyöstä annetun lain valtiosuusia koskeviin säännöksiin.

Perustieto- ja kustannustietokyselyjen (Ilmoitus kustannuksista ja suoritteista) tiedot kerätään koulutuksen rahoituksen (valtiosuusjärjestelmän) tarpeisiin. Vapaan sivistystyön lakisääteisenä rahoittajana toimii valtio. Se myöntää laskennallisin perustein valtiosuutta kansanopistoille, kansalaisopistoille ja kesäyliopistoille 57 % sekä opintokeskuksille ja liikunnan koulutuskeskuksille 65 % tulosta, joka saadaan kertomalla vahvistetut suoritteet yksikköhinnoin. Valtion rahoitukselle on kuitenkin valtion talousarviossa asetettu ylärajat ns. suoritekattojen muodossa eli valtiosuuteen oikeuttavien suoritteiden määrälle on asetettu oppilaitosmuotokohtaisesti ylärajat. Nämä suoritemäärät näkyvät valtiosuuspäätöksissä, mutta tilastoissa näkyvät toteutuneet suoritemäärät. Muu rahoitus hoidetaan opiskelijamaksuilla ja/tai ylläpitäjän omarahoitusosuutena. Kuntien rahoitus on merkittävä etenkin kansalais- ja työväenopistoissa, jotka ovat pääasiassa kuntien ylläpitämiä. Myös muiden vapaan sivistystyön oppilaitosten taustayhteisöt rahoittavat opintotoimintaa.

Opetusministeriö laskee ja määrää vapaalle sivistystyölle joka toinen vuosi suoritteiden yksikköhinnat, jotka perustuvat Opetushallituksen huhtikuussa keräämiin tietoihin oppilaitosten toiminnasta aiheutuneista todellisista käyttökustannuksista (kustannustietokysely). Kunnallisten kansalaisopistojen kustannustiedot kerätään kuntien taloustilaston yhteydessä ja toimitetaan Opetushallitukselle elokuussa yksikköhinnan laskemista varten. Suoritteiden hintojen laskemiseksi tarvitaan kultakin oppilaitosryhmältä toteutuneet suoritemäärät. Toteutuneet määrät kootaan kustannustietojen yhteydessä huhtikuun loppuun mennessä. Suoritemäärät kerätään oppilaitosryhmäkohtaisesti seuraavasti:

Kansanopistot – opiskelijaviikkojen toteutunut määrä samalta vuodelta kuin kustannukset on kysytty (ts. edellinen vuosi).

Valtakunnalliset ja alueelliset liikunnan koulutuskeskukset - opiskelijavuorokausien ja opiskelijapäivien toteutunut määrä samalta vuodelta kuin kustannukset on kysytty (ts. edellinen vuosi)

Opintokeskukset, kansalaisopistot ja kesäyliopistot – opetustuntien ja opintokerhotuntien (opintokeskukset) toteutunut määrä samalta vuodelta kuin kustannukset on kysytty (ts. edellinen vuosi)

Tilastointipäivien perustietokyselyn syksyn tilastointipäivän 20.9. (liitteet 4-8) yhteydessä koottuja vastaavia tietoja käytetään hyväksi em. edellisen vuoden toteutumatietojen lisäksi, kun opetusministeriö vahvistaa seuraavan vuoden valtiosuuteen oikeuttavien suoritteiden määriä.

Tiedot kerätään syyskuun loppuun mennessä. Kyseessä ovat siis suoritustiedot, jossa tilastointipäivään mennessä kertyneisiin toteumatietoihin lisätään loppuvuoden osalta arvioon perustuvat tiedot. Edellisen ja kuluvan vuoden lukuja on käytetty yhdessä suoritteiden vahvistamisessa. Koska kansanopistojen valtionosuuden määrittämiseen kuuluu yksikköhinnan porrastustekijöitä, niitä varten kootaan tiedot lyhytkurssitoiminnan (10 päivää ja sitä lyhemmät kurssit) opiskelijaviikkojen määrästä, samoin kuin vammaisille tarkoitetun koulutuksen suoritemäärästä. Lisäksi saadaan tiedot sisäoppilaitoksessa asuvien ja opiston ulkopuolella asuvien opiskelijoiden opiskelijaviikkokertymästä. Liikunnan koulutuskeskusten tiedot ovat opiskelijavuorokausi- ja -päivätietoja. Muiden oppilaitosten tiedot ovat pelkkiä tuntimäärätietoja.

Valtionosuuslaskenta tuottaa siis kustannustietojen lisäksi tiedot toiminnan määrää koskevista keskeisistä suoritteista. Laskennan yhteydessä saadut tiedot ovat toiminnan toteutunutta määrää koskevia. Valtionosuuden yhteydessä taas vahvistetaan valtionosuuteen oikeuttavien suoritteiden määrät. Koska valtionosuuden määrää rajoittavat em. suoritekatot, toteutuneen toiminnan määrät ovat säännöllisesti olleet valtionosuuteen oikeuttavia suoritteita suuremmat. Kun esitetään suoritustietoja, on tiedettävä puhutaanko toteutuneen toiminnan määrästä vai valtionosuuteen laskettavien suoritteiden määrästä. Valtionosuustiedot ovat opetusministeriön käytössä, samoin kuin luonnollisesti laskentajärjestelmän tietokannoissa Opetushallituksessa. Tiedot ovat asianomaisissa kustannus- ja suoriteraporteissa.

Kustannustietokyselyssä (liitteet 9-11) saadaan joka vuosi tiedot koulutuksen kustannuksista kustannuslajeittain (mm. opetus, kiinteistöt, ylläpitäjähallinto) ko. vuotta seuraavan huhtikuun loppuun mennessä kaikkina vuosina. Myös investointi- ja muut kustannukset ilmoitetaan. Samalla jaotellulla ilmoitetaan myös tulot. Tietoja ei kuitenkaan kerätä kaikilta oppilaitostyypeiltä samalla jaotellulla. Kustannustiedot kerätään joka vuosi ja joka toinen vuosi kustannustietojen pohjalta lasketaan suoritteiden yksikköhinnat. Kustannustietojen keruu antaa tietoja myös maksulliseen palvelutoimintaan luettavan koulutuksen kustannuksista, tuloista ja suoritteiden määrästä (mm. työvoimakoulutus ja ammatillinen lisäkoulutus). Tulojen puolella ilmoitetaan myös EU-rahoitus. Muita rahoitusta koskevia tietoja on koottu erilaisiin erilliselviksiin. Esimerkkinä tästä on mm. kansanopistojen velkaselvitys kuutisen vuotta sitten.

Oppilaitostietojärjestelmä OPTI on Opetushallituksen valtakunnallinen koulutuksen tietojärjestelmä, joka on otettu käyttöön vuonna 1991. OPTIn tietoja käytetään koulutuksen tiedottamisessa, seurannassa, arvioinnissa, päätöksenteossa ja muussa tietopalvelussa. Oppilaitostietojärjestelmä jakautuu koulutustarjonta- ja tilasto-osuuteen.

Koulutuksen järjestäjät ja ylläpitäjät päivittävät omat tietonsa OPTiin ja pitävät huolta siitä, että tiedot ovat jatkuvasti ajan tasalla. Koulutuksen järjestäjät voivat myös katsoa muiden tietoja OPTIsta. Järjestelmä käsittää noin 1 000 koulutuksen järjestäjää, 5 400 oppilaitosta, 6 200 opetuspistettä ja noin 11 000 vuotuista koulutusta. Tiedot ovat lisäksi saatavissa alueellisesti, koulutus- ja opintoaloittain sekä tutkinnoittain ja koulutusohjelmittain.

OPTIissa ovat kaikki vapaan sivistystyön oppilaitokset ja niiden koulutuksesta yhteishaun piiriin kuuluva sekä muu vähintään 12 opintoviikkoa kestävä koulutus.

Koulutuksen järjestäjästä tai ylläpitäjästä on sijainti- ja yhteystiedot sekä tiedot oppilaitosverkostosta. Oppilaitoksen kuvaustiedoissa voidaan vapaamuotoisesti kuvata oppilaitosta ja sen erityispiirteitä. Koulutuksesta on tietoja mm. aloituspaikkamäärästä, pohjakoulutusvaatimuksesta, koulutuksen lajista ja muodosta, koulutusalaista, painotuksesta, alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä hakuajoista, valintaperustepainotuksista, ikävaatimuksesta,

opetuksen toteutuksesta, sisällön kuvauksesta, sisältöjen ja opintojen hyväksilukemisesta, opiskelijamaksuista. Lisäksi on löydettävissä tilastotietoja hakijoiden ja valittujen määristä. TilastoOPTIsta on saatavissa opetushallinnon viranomaisten käyttöön tarkoitettuja raportteja, jotka koskevat mm. opiskelijamääriä, aloituspaikkoja, tutkintoja, hakeneita, valittuja ja väestöä koskevia raportteja, jotka pohjaavat Tilastokeskuksen ja Opetushallituksen tilastoaineistoihin. Opetushallituksen kotisivulla, perustietoa koulutuksesta kohdassa on lisäksi OPTIin liittyviä valtakunnallisia tilastollisia yhteenvetotauluja, jotka päivitetään vuosittain.

Opintoluotsi on verkkopalvelu, joka tarjoaa monipuolisesti ja kattavasti tietoa koulutukseen liittyvistä asioista. Opintuluotsissa on myös linkit vapaan sivistystyön oppilaitosten kotisivuille.

2.3 Oppilaitostiedot

Vapaan sivistystyön oppilaitoksista on tietoja useissa paikoissa ja verrattain paljon, mutta ne ovat hajallaan ja erilaisia tarkoituksia varten koottuja. Oppilaitokset ja oppilaitosten keskusjärjestöt keräävät runsaasti tietoa oppilaitosten toiminnasta, taustasta, rahoituksesta ja henkilöstöstä. Kattava yhtenäisen tietosisällön mukainen tietokanta on kansanopistojen osalta Oponetissä (www.opo.net). OPTI-tietojärjestelmässä on tietoa mm. oppilaitoksista ja opetuspisteistä sekä tarjottavista koulutuksista. Erilaiset oppaat ja osoitteistot sisältävät myös tätä tietoa. Tilastokeskuksen järjestäjä- ja oppilaitosrekistereissä oppilaitoksista on mm. ylläpitäjän omistuspohjaa koskevaa tietoa (liite 12).

2.4 Oppilaitosten ja keskusjärjestöjen tiedonkeruu

Suhteessa Tilastokeskukseen ja opetusviranomaisiin oppilaitokset ovat tiedon antajia ja tuottajia. Niiden on tullut järjestää oma tiedonkeruunsa niin, että tietojen luovuttaminen on mahdollista.

Oppilaitoksista laajin tiedonkeruu on kesäyliopistoilla, jotka kultakin vuodelta tuottavat laajan tietoaineiston ja jonka Suomen kesäyliopistot ry niiden keskusjärjestönä kerää yhteen ja julkaisee julkaisuna. Menettely on peräisin ajalta, jolloin kesäyliopistot saivat vain harkinnanvaraista valtionavustusta. Toimintaa haluttiin silloin mm. avustushakemuksia varten kuvata mahdollisimman monipuolisesti. Toisaalta ylläpitäjät ja avustavat kunnat tarvitsevat etenkin taloustietoja. Kesäyliopistojen tultua mukaan vuonna 1999 valtionosuuden piiriin, em. laajan tiedonkeruun tietoja käytetään virallisissa tilastoissa, mutta em. menettely on jatkunut.

Kansanopistoille on ominaista pitkäkestoinen, sisäoppilaitosmuotoinen opiskelu. Useat kansanopistot antavat myös muiden koulumuotojen mukaista opetusta (mm. ammatillinen koulutus). Niiden osalta noudatetaan mainittujen koulumuotojen tilastointia koskevia säännöksiä. Em. syistä useimmat kansanopistot keräävät opiskelijoita ja koulutuksen sisältöä koskevaa tietoa kaikkien koulutusten osalta. Mukana on myös opintosuorituksia koskevia tietoja ja opiskelun pitkäkestoisuuden takia joudutaan tiedonkeruussa palvelemaan mm. opintotukiviranomaisia. Kansanopistojen rekisteri- ja tilasto-ohjelmat vaihtelevat paljon ja palvelevat parhaiten taloushallintoa. Suomen Kansanopistoyhdistyksen vuonna 1998 käyttöön ottama OpoNet-tietokanta käsitti opistotiedot ja tiedot pitkistä linjoista. Nykyiseen SkyReg-tietokantaan opistot voivat päivittää opisto-, henkilöstö- sekä linja- ja kurssitiedot.

Opintokeskusten oma tiedonkeruu pohjautuu osin vielä menoperusteisen valtionapulain aikana tarvittuihin tietoihin. Järjestelmät ovat kehittyneet hyvin erilaisiksi. Tiedonkeruussa on puutteita etenkin yhteistyökurssien osalta niin, että yhteistyöjärjestöjen panos ei aina tule riittävästi näkyviin. Opintokeskusta ylläpitävien sivistysjärjestöjen toimintaa ei ole myöskään tilastoitu niin, että tietoja

voitaisiin yhteismitallisina käyttää opintokeskuksia koskevan tiedonkeruun yhteydessä. Keskeiset kerättävät tiedot liittyvät opintokerhoihin ja kursseihin.

Kansalaisopistojen tietojärjestelmät sisältävät tietoa opiskelijoista, kursseista, opettajista sekä taloudesta. Opiskelijatietoja kerätään ilmoittautumisen yhteydessä. Ilmoittautumiskäytäntöjä on useita: ilmoittautua voi puhelimitse, internetin/sähköpostin kautta, käymällä paikalla tai ensimmäisellä kokoontumiskerralla. Kansalaisopistojen keräämien opiskelijatietojen sisältö vaihtelee, yhteystietojen lisäksi kysytään yleensä syntymäaika, ammatti/oppiarvo. Tietojen tallennuksessa laajimmin on käytössä tietokantaohjelma HelleWi, jota käyttää noin 200 kansalaisopistoa.

Opetusministeriö on yhdessä liikunnan koulutuskeskusten johdon kanssa sopinut urheiluopistojen toteuttaman opetuksen tilastoimisesta vuosittain, sillä olemassa olevat "viralliset" tilastojärjestelmät eivät anna riittävää kuvaa opistojen toiminnan sisällöstä ja laajuudesta. Vuosittain tammi-helmikuussa opistot toimittavat opetusministeriölle tiedot edellisen vuoden toteutetusta toiminnasta yhteisesti sovitun luokituksen mukaan. Vapaasta sivistystyöstä (opetus ryhmiteltyinä sisällön mukaan), ammatillisesta peruskoulutuksesta sekä maksullisesta palvelutoiminnasta (ryhmitelty koulutustyyppin mukaan) annetaan tiedot toteutetuista kursseista, opiskelijavuorokausista/päivistä ja opetustunneista sekä osallistuneista opiskelijoista (osallistumistapauksista) sukupuolen mukaan. Opetusministeriö kokoaa opistojen antamat tiedot erikseen valtakunnallisia ja alueellisia opistoja koskeviksi taulukoiksi. Osa tiedoista julkaistaan vuosittain opetusministeriön liikuntayksikön julkaisussa Liikuntatoimen tilastot. Muutamana vuonna on julkaistu urheiluopistoja koskeva erillisjulkaisu, jossa opetuksen lisäksi on tietoja taloudesta. Viimeksi liikunnan koulutuskeskuksia koskeva erillistilasto on julkaistu vuonna 1998.

3 Tilastotietojen käyttö ja tietotarpeet

3.1 Lainsäädännön edellyttämät tilastotiedot

Lainsäädännön mukainen tilastotietojen tarve liittyy valtionosuuden määrittämiseksi tarvittavien tietojen toimittamiseen ja toisaalta kaikkeen koulutukseen liittyvässä arvioinnissa tarvitaan myös tilastojen antamaa tietoa oppilaitoksista. Vapaasta sivistystyöstä annetun lain 21 §:n mukaan vapaan sivistystyön oppilaitoksen on toimitettava valtionapuviranomaiselle rahoituksen määrittämiseksi tarvittavat tiedot siten kuin opetusministeriö päättää. Lain 7 §:n mukaan oppilaitoksen tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen arviointiin. Viranomaiskäytössä tarvitaan usein yksittäistä oppilaitosta koskevia tilastotietoja. Ne voivat liittyä toiminnan laillisuusvalvontaan, kanteluihin, tarkastuksiin ja vastaaviin. Koko oppilaitosryhmää koskevia tilastotietoja tarvitaan myös silloin, kun joudutaan uuden oppilaitoksen kohdalla arvioimaan sivistystarpeen olemassaoloa.

Valtionosuus

Vapaata sivistystyötä koskeva tilastointi keskittyy valtionosuuden laskennassa ja määrittämisessä tarvittavien tietojen kokoamiseen. Tämä tilastointitarve on muuttunut valtionapusuunnosten mukana. Siirtyminen laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään vuosina 1993-94 muutti tietotarpeita niin, että valtionosuussuoritteita koskevat tiedot tulivat keskeisiksi kerättäviksi tiedoiksi. Koska valtionosuusjärjestelmä on pelkistetyn laskennallinen, pelkkiä suoritettuja tarkemmin tarvitaan vain kansanopistojen valtionosuuden laskemisessa käytettäviä yksikköhinnan porrastustekijöihin liittyviä tietoja (esim. opiskelijaviikkomäärä vammaisten koulutuksessa).

Valtionosuuslaskennan yhteydessä kerätyjä suorite- ja kustannustietoja käytetään myös budjettiin ja erilaisiin suunnitteluasiakirjoihin liittyvissä kysymyksissä.

Arviointi

Vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaan arvioinnin tarkoituksena on tukea vapaan sivistystyön kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä. Oppilaitoksen tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arviointien keskeiset tulokset tulee julkistaa. Opetushallitus huolehtii asianomaisen ministeriön päättämien perusteiden mukaisesti arvioinnin kehittämisestä ja ulkopuolisten arviointien toimeenpanosta. Ministeriö voi antaa yksittäisen arvioinnin myös muun kuin Opetushallituksen tehtäväksi. Arviointitoiminnan uudelleen organisointi on meneillään.

Arvioinnin tarkoituksena on näin nimenomaan toiminnan kehittäminen ja jokaisen on arvioitava omaa toimintaansa sekä osallistuttava ulkoiseen arviointiin. Oman toiminnan arviointi voi olla itsearviointia tai se voidaan toteuttaa jollain muulla tavalla.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksista on tehty kansallisia arviointeja kansalaisopistoista, opintokeskuksista ja viimeksi kansanopistoista. Kaikissa arvioinneissa on osittain voitu turvautua käytettävissä oleviin tilastoihin, mutta arviointia varten on myös jouduttu erikseen keräämään tietoja ja yhdistelemään niitä uudella tavalla. Mm. kansanopistojen arvioinnissa 2001 oppilaitoksia on ryhmitelty toisin kuin yleensä on tehty. Arviointi on sekä viranomaisille että oppilaitoksille suhteellisen uusi asia eikä vapaan sivistystyön puolella ole tältä osin vielä syntynyt linjauksia siitä, millaista säännöllistä tiedonkeruuta arviointi vaatisi. Vapaassa sivistystyössä etenkin vaikuttavuuden arviointia joudutaan pohtimaan ja selvittämään eri tavoin kuin muussa koulutoimessa, koska toiminta on hyvin monimuotoista. Koska vapaan sivistystyön oppilaitokset asettavat itse tavoitteensa ja laativat opetussuunnitelmansa, niin ne oman toimintansa arvioinnissa ensisijaisesti selvittävät miten hyvin tavoitteet on saavutettu ja opetussuunnitelma on toteutunut. Samalla tavalla ulkopuolisessa arvioinnissa keskeinen arviointikohde on oppilaitoksen omien tarkoitusten toteutumisen selvittäminen.

Arvioinnin yleisinä tarkoituksina on toiminnan tai organisaation tehokkuuden, taloudellisuuden ja vaikuttavuuden osoittaminen, toiminnan kehittäminen sekä yleisen tiedon ja ymmärryksen lisääminen kyseisestä toiminnasta. Koulutuksen suhteen pidetään tärkeänä sen selvittämistä, opitaanko oppilaitoksessa sitä mitä on tarkoitettu ja miten opetus ja oppiminen hoidetaan (eli onko se tehokasta) sekä käytetäänkö rahat järkevästi. Näistäkin lähtökohdista vapaan sivistystyön toiminnan ja tuloksien selvittäminen edellyttää muunlaisia kuin vain määrällisellä tilastoinnilla saatavia tietoja.

Kunnan ja kuntayhtymän toimiessa vapaan sivistystyön oppilaitoksen ylläpitäjänä, tulevat sovellettavaksi myös kuntalain mukaiset säädökset toiminnalle asetettavista tavoitteista ja niiden toteutumisesta. Valtuuston on päätettävä toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista ja hyväksyttävä talousarvioissa kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet, sekä otettava talousarvioon toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Kunnanhallituksen on esitettävä toimintakertomuksessa miten tavoitteet ovat toteutuneet ja tarkastuslautakunnan on arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet.

Arvioinnin kannalta ulkoisen arvioinnin vaatima tilastotietojen tarve joudutaan joka kerta ratkaisemaan erikseen riippuen arvioinnin tarkoituksesta ja kohteesta.

3.2 Yleinen tiedontarve

Yleinen tiedontarve vapaasta sivistystyöstä voidaan karkeasti jakaa kolmeen osaan: tutkimukseen, informointiin sekä hallinnolliseen ja paikalliseen suunnitteluun. Näihin kaikkiin liittyy myös tarvetta saada käyttöön oppilaitoksia koskevia tilastotietoja. Tutkimuksen tiedontarve on laaja ja suurelta osin ennakoimaton, koska käytettävä tietopohja kytkeytyy aina tutkimuksen teemaan ja se voi vaihdella yleisistä rakennetarkasteluista rajattua aihepiiriä koskeviin tutkimuksiin. Edellisestä tyypistä esimerkki on OECD:n toteuttama Suomen aikuiskoulutuspolitiikan teematutkiminta ja jälkimmäisestä selvitys, jossa mielenkiinnon kohteena on tietyn ryhmän koulutukseen osallistuminen. Informoinnista on kyse silloin kun vapaasta sivistystyöstä toimitetaan tietoa esim. medialle tai muille aiheesta kiinnostuneille. Informoinnista on kyse myös silloin kun opetushallinto, paikallishallinnot tai oppilaitokset tiedottavat koulutuksesta esim. omilla www-sivuillaan.

Organisaatioiden omaehtoisesti tuottaman informoinnin tietosisällöt ovat kiinni siitä, millaista tietoa halutaan välittää. Keskeisiä seikkoja ovat organisaation perinne tiedon välittämisessä sekä arvio yleisön tietotarpeista. Tällaista tietotarvetta organisaatiot voivat ennakoida. Sen sijaan erilaisiin kyselyihin vastaaminen on ennakoimattomampaa ja sitä on hankalampaa integroida tiedon keruu- ja analysointistrategioihin.

Hallinnollisen ja paikallisen suunnittelun tiedontarpeesta on kyse silloin kun tietoa vapaasta sivistystyöstä käytetään suunnitteluasiakirjojen perustana. Tyypillisiä tällaisia asiakirjoja valtionhallinnossa ovat työryhmämuistiot, erilaiset selvitykset tai koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma. Myöskään näiden asiakirjojen tietosisältöä ei voi tarkasti ennakoida joskin tietyt rakenteelliset mittarit, kuten osallistujalukumäärä tai tarjontaa koskevat tiedot ovat olleet suunnitteluasiakirjoissa keskeisellä sijalla.

Yleisen tietotarpeen osalta voidaan siis todeta, että sen vaatimukset tilastoinnin kehittämiseksi ovat vaikeasti ennakoitavia. Kun tarvittava tieto on usein hyvinkin yksityiskohtaista, tilastotuotantoa ei voida rakentaa tällaisten tarpeiden pohjalta.

Tyypillistä yleistä tiedontarvetta tyydyttävälle tiedontuotannolle on, että se lisää tiedon hyödyntäjän ymmärrystä vapaasta sivistystyöstä tai sen jonkin osa-alueen toiminnasta tai tuottaa tietoa vapaan sivistystyön luonteesta. Tutkimusta varten tuotettu tieto voi joko tarjota lähtökohtia tutkimusasetelmalle tai toimia tutkimuksen muita osioita täydentävänä ja tuloksia tukevana informaationa. Informoinnissa tilastotietoa käytetään kertomaan esim. millaisia opintoja jokin oppilaitosryhmä ylipäätään tarjoaa. Hallinnollisessa ja paikallisessa suunnittelussa tilastotiedot tarjoavat pohjaa sille, millaisista lähtökohdista koulutusta kehitetään ja missä suhteessa vallitseva tilanne on tavoitetilanteeseen. Yleinen tiedontarve onkin perusteiltaan ymmärtävää ja osoittaa käyttäjälleen millaista vapaan sivistystyön toiminta on. Se edistää hallinnon, vapaan sivistystyön toimijoiden ja yleisemmin yhteiskunnan jäsenten ymmärrystä ko. koulutussektorin toiminnasta.

3.3 Uudet tietotarpeet

Koulutussuunnittelun periaatteiden muuttuminen

Koulutussuunnittelu on Suomessa perinteisesti kiinnittynyt koulutuksen ala- ja astekohtaisen määrälliseen mitoittamiseen. Mitoitus on eri koulutussektoreilla toteutettu eri tavoin. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä valtionosuusrahoitus pohjautuu siihen, että koulutuksen määrää on mitoitetu asettamalla suoritekattoja. Vapaan sivistystyön kohdalla valtionosuuden mitoitus suoritteiden määrinä on perustunut pitkälle aiempaan valtionosuuden

tasoon. Tilastojen antama tieto suoritteiden todellisista määristä on vaikuttanut mitoittukseen vain vähäisessä määrin. Myöskään erilaisten kohderyhmien tavoittaminen ei suunnittelussa ole ollut keskeisellä sijalla.

Viime vuosina hallituksen koulutusta koskevat tavoitteet ovat aiempaa enemmän kohdentuneet eri väestöryhmiin. Kohdentamalla toimenpiteitä eri väestönsosiin on haluttu vaikuttaa heidän elinolosuhteisiinsa ja kykyynsä vastata muuttuvan yhteiskunnan kehitykseen. Usein tavoitteena on ollut syrjäytymisen ehkäisy tai työllisyyden parantaminen. Samalla on tullut tärkeämmäksi tietää keitä aikuiskoulutusjärjestelmä palvelee ja kohdentuuko koulutus kaikille niille, joiden elämänlaatuun ja elintasoon halutaan koulutuksen avulla vaikuttaa. Aikuiskoulutuksen suunnittelussa edellä mainittu on tarkoittanut kiinnostusta osallistujatietoihin tarjonnan määrällisten tietojen rinnalla.

Esimerkkejä hankkeista, joissa asetetaan kohderyhmittäisiä ja koulutuksen järjestämiseen liittyviä tavoitteita vapaan sivistystyön toimijoille ovat erityisesti seuraavat:

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 1999 – 2004 yhdeksi keskeisistä aikuiskoulutuksen tehtävistä nähdään yhteiskunnallisen epätasa-arvoisuuden vähentäminen ja koulutuksen kasautumisen ehkäisy. Elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti ikääntyville ja syrjäytymisvaarassa oleville halutaan tarjota erikoistuneita ja yksilöllisiä aikuiskoulutuspalveluja.

Koulutuspolitiikalla nähdään olevan mahdollisuuksia vastata osaltaan yhteiskunnalliseen kehitykseen ja turvata kaikkien väestöryhmien aktiivinen osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan. Vapaan sivistystyön osalta on kiinnostuttu siitä, voisiko vapaa sivistystyö vastata erilaisten yhteiskunnallisten kehitystrendien negatiivisiin vaikutuksiin. Tällaisina mainitaan mm. yhteiskunnan ja työelämän muutos ja väestön ikärakenteen muutos. Tavoitteisiin halutaan vastata siten, että koulutus ja opetukseen osallistuminen kohdentuisi mahdollisimman tasa-arvoisesti sosiaalisesti, alueellisesti, ikäryhmittäin ja sukupuolten välillä. Erityisesti on kiinnitetty huomiota eläkeikäiseen väestöön.

Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategian 2000 – 2004 osahankkeessa Tietoyhteiskunta kaikille tavoitteena on parantaa erityisesti sellaisen aikuisväestön tietoyhteiskuntataitoja, jotka eivät niitä luontevasti muutoin esimerkiksi työelämässä saa. Kohderyhmänä ovat ensisijaisesti keski-ikäiset aikuiset, työelämän ulkopuolella oleva väestö, eläkeläiset ja vanhukset sekä erityisryhmät kuten maahanmuuttajat ja vammaisryhmät.

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän useat ehdotukset koskettavat suoranaisesti vapaata sivistystyötä. Näistä tilastoinnin kehittämisen kannalta tärkeä on ennen muuta ehdotus 15. Tämä ehdotus lähtee siitä, että: "Vapaan sivistystyön toimijoiden laatiman visio 2005 –ohjelmien mukaisten kehittämislinjausten täytäntöön panemiseksi suunnataan osa rahoituksesta. Suuntaviivapäätökset laaditaan vapaan sivistystyön oppilaitosten keskusjärjestöjen ja ylläpitäjien esitysten pohjalta ja ne tukevat vapaan sivistystyön opetuksen autonomista kehittämistä. Suuntaviivapäätöksiä laadittaessa huomioidaan koulutuksen alueellinen saatavuus ja pienten järjestäjien koulutustehtävä etenkin haja-asutusalueilla. Osa rahoituksesta suunnataan perusrahoitusta vaarantamatta yhteisesti sovittavien tavoitteiden ja työryhmän ehdottamien toimenpiteiden edistämiseen.

Vapaan sivistystyön opintojen toteutumisen seuranta ja tilastointia kehitetään niin, että asetettujen tavoitteiden toteutumisen seuraamisen edellytykset paranevat."

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietinnössä vapaan sivistystyön erityistehtäviksi aikuiskoulutuksen kentässä nähdään mm. kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen, oppimisvalmiuksien kehittäminen ja oppimaan kannustaminen sekä tietoyhteiskuntataitojen ja muiden työ- ja arkielämässä tarvittavien taitojen kehittäminen. Lisäksi vapaalla sivistystyöllä nähdään olevan merkittävä asema maahanmuuttajien kouluttajana ja ammatillisen tutkinnon suorittamiseen kannustavien opintojaksojen järjestämisessä.

Ennakointi, mitoitus ja sääntely vapaassa sivistystyössä

Tulevaisuudessa aikuiskoulutuksen määrällinen ennakointi, mukaan lukien vapaa sivistystyö, on aiempaa kiinteämmin sidoksissa aikuisväestön arvioituun koulutustarpeeseen. Parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä linjasi aikuiskoulutuksen mitoituksen omaksi – aikuisten tarpeista lähteväksi – kokonaisuudekseen, joka ei lähtökohtaisesti ole sidoksissa nuorten koulutukseen. Mitoituksen perusteet rakentuvat ajatukselle, että kansalaisilla tulee olla "10–15 vuoden välein mahdollisuus osaamisensa perusteelliseen uusintamiseen ja vuosittain 1–2 viikon kehittämisjaksoon".

Vapaan sivistystyön rahoitus on pohjautunut pitkälti nykyisen toiminnan määriin. Koulutustarvetta ei ole ennakoitu potentiaalisesti hakeutuvien lukumäärää tarkastelemalla eikä esim. opintoryhmien ulkopuolelle jääneiden kiinnostuneiden määrää tiedetä. Myös vapaan sivistystyön puolella olisi siksi hyödyllistä kehittää ennakkoinnin välineitä esim. vapaan sivistystyön opiskelijoita koskevan tiedon ja toisaalta väestötietojen pohjalta.

Uusista tietotarpeista voidaan eritellä joitain yleisiä lähtökohtia. Yhteistä on kiinnostus etenkin siihen, millaista väestönosaa vapaan sivistystyön opetus koskettaa. (Aikuis)koulutuksen kentässä on tärkeää kyetä suhteuttamaan vapaan sivistystyön opiskelijat laajempaan kokonaisuuteen. Yhtäältä ollaan kiinnostuneita siitä millaista opetusta vapaa sivistystyö perustehtävänänsä järjestää ja mikä on sen sivistyksellinen asema yhteiskunnassa ja koulutuksen kentässä yleisemmin. Toisaalta tiedontarve kohdentuu siihen, keitä ja millaisia opetuksen tarjoajat ovat. Tarve kiteytyy usein kysymyksiksi siitä, miten oppilaitokset mieltävät yhteiskunnallisen tehtävänsä, miten laaja ja alueellisesti kattava oppilaitosten verkosto on tai miten hyvin oppilaitokset ovat onnistuneet tehtävänsä toteuttamisessa.

Vapaan sivistystyön koulutussuunnittelu lähtee omaehtoisesta tehtävänhausta koulutuksen järjestämisessä. Keskushallinnon harjoittama koulutuksen ohjaus ulottuu lähinnä tarjonnan määrälliseen sääntelyyn.

Valtioneuvoston selonteossa eduskunnalle uusien koululakien toteutumisesta korostetaan arviointiin pohjaavan, tuloksellisuutta sääntelyn kriteerinä pitävän ohjauksen kehittymistä perinteisten ohjauskeinojen rinnalle. Samalla normiohjauksen vähentyessä informaatio-ohjauksen merkityksen katsotaan kasvavan. Sekä arviointiin pohjaava ohjaus että informaatio-ohjaus edellyttävät kattavaa tietopohjaa oppilaitosten toiminnasta. Mittavissa poikkihallinnollisissa hankkeissa on tärkeää kyetä sekä toiminnan kestäessä että jälkikäteen arvioimaan sitä, ovatko tavoitteet toteutuneet. Arvioinnin yhteydessä hankkeen kulkua voidaan ohjata haluttuun suuntaan käyttämällä keskushallinnon käytössä olevia menetelmiä, jotka vapaassa sivistystyössä tarkoittavat lähinnä informaatio-ohjausta ja joissain tapauksissa suorittemäärien tarkistamista.

4 Vapaan sivistystyön seurannan kehittäminen aikuiskoulutusneuvoston arvioimana

Osana opetusministeriön vuonna 2000 käynnistämää aikuisopiskelun tilastointi- ja seurantajärjestelmien kehittämishanketta aikuiskoulutusneuvosto arvioi millaisia seuranta- ja ohjaustarpeita kohdistuu aikuisopiskeluun opetusministeriön hallinnonalalla². Neuvoston tehtävänä oli pohtia sitä, mitä omaehtoiseen aikuisopiskeluun liittyviä ilmiöitä tulisi kyetä seuraamaan sekä mitkä ulottuvuudet ovat seurannan kannalta oleellisia ja minkä tyyppisiä konkreettiset indikaattorit voisivat olla. Aikuiskoulutusneuvosto kiinnittää raportissaan huomiota koulutukselliseen tasa-arvoon aikuisen väestön keskuudessa. Koulutuksen ohjausta tulisi kehittää tukemaan sellaisten aikuisten opiskelua, jotka osallistuvat koulutukseen muita vähemmän. Aikuisopiskelun tilastoinnissa tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä nykyistä vankemmin osallistumisen jakautumiseen eri väestöryhmien kesken.

Aikuiskoulutusneuvosto jakaa aikuisten oppimisen seurantarapeet kolmeen ryhmään: toimintaympäristöä ja sen muutoksia kuvaaviin tietoihin, tehokkuus- ja taloudellisuustietoihin sekä vaikuttavuustietoihin. Tehokkuuden ja taloudellisuuden osalta vapaan sivistystyön tilastointiin soveltuvat osallistujarakenteen kuvaus, millaiseen koulutukseen osallistutaan, miten opetus jakautuu maantieteellisesti ja millainen oppilaitosten rahoitusrakenne on. Vaikuttavuuden osalta tärkeitä ovat osallistujarakenne, opiskeluvalmiuksien ja tietoyhteiskuntataitojen kehittyminen.

5 Vapaan sivistystyön tilastointiuudistus

Valtakunnallisella tasolla vapaan sivistystyön tilastoinnin kehittämiskohteet liittyvät kerättävän tiedon kokoamiseen, tiedon saatavuuteen, uusien sisältöluokitusten määrittelyyn sekä kokonaan uusiin tietotarpeisiin.

5.1 Oppilaitostiedot

Oppilaitoksia koskevaa tietoa on paljon, mutta se on sijoitettu eri ylläpitäjien tietovarantoihin eikä se ole yhteismitallista. Usein voidaan antaa vain yhtä oppilaitosryhmää koskevia tietoja. Tilastokeskuksen aineistoista on saatavissa oppilaitosten ylläpitäjiä ja oppilaitoksia koskevaa perustietoa.

Työryhmä pitää tärkeänä, että vapaan sivistystyön oppilaitoksista olisi saatavissa koottuja oppilaitosprofiliia kuvaavia tietoja oppilaitosmuodoittain. Työryhmässä on käyty läpi laaja luettelo keskeisistä tietosisällöistä. Keskeisiksi koottaviksi tiedoiksi työryhmä ehdottaa:

- toimintaa,
- taloutta,
- henkilökuntaa,
- tiloja ja
- alueellista tarjontaa koskevia tietoja.

Tietojen kokoamista varten ei aloiteta uutta tiedonkeruuta eikä perusteta sähköistä tietokantaa. Esitys kootaan olemassa olevista tiedoista ja julkaistaan osana vapaan sivistystyön toimintaa esittelevää tilastojulkaisua. Tietoja oppilaitoksista on saatavilla nykyisin mm. oppilaitostyyppien omilta verkkosivustoilta.

² Aikuiskoulutuspolitiikan seuranta ja arviointi. Aikuiskoulutusneuvoston julkaisu 17/2001.

5.2 Opiskelijaprofiili

Vapaan sivistystyön oppilaitosten opiskelijoista saadaan tietoa vain osallistumistapauksina, ei todellisena opiskelijamääränä. Osallistumistapausten lukumäärä sisältää samojen henkilöiden osallistumista vuoden aikana useisiin koulutuksiin tai johtuu siitä, että pitkä koulutus on kirjattu useiksi koulutustapahtumiksi ja opiskelija lasketaan mukaan useita kertoja. Osallistumistapaukset antavat liian suuria lukuja opiskelijoiden määrästä. Luvuissa olevan eräänlaisen päällekkäisyyden suuruudesta ei ole myöskään tarkkaa tietoa eikä siitä kuinka paljon samat opiskelijat osallistuvat eri oppilaitosmuotojen tarjoamaan koulutukseen. Koska kansanopistojen koulutus on keskimäärin pisintä, todellisen opiskelijamäärän ja osallistumistapausten määrän ero on siellä todennäköisesti pienintä. Toinen puute liittyy siihen, ettei ole kattavasti saatavissa tietoa siitä, keitä vapaana sivistystyönä järjestettävässä opetuksessa opiskelee. Poikkeuksena em. linjasta ovat kesäyliopistot, jotka ovat keränneet tiedot omassa tiedonkeruussaan.

Työryhmä ehdottaa, että vapaan sivistystyön toiminnan laajuutta mittaavana indikaattorina jatketaan edelleen osallistumistapausten (osallistujien bruttolukujen) vuosittaista keräämistä. Niiden lisäksi vuosittaiseen tiedonkeruuseen lisätään tieto todellisista opiskelijamääristä (osallistujien nettoluku).

Työryhmä ehdottaa myös, että vapaan sivistystyön³ opiskelijoista kerätään seuraavat osallistujarakennetta kuvaavat tiedot:

- *todellinen opiskelijamäärä (opiskelijoiden nettoluku)*
- *sukupuoli*
- *syntymävuosi/ikä*
- *koulutustausta⁴*
- *työmarkkina-asema (työllinen, työtön, opiskelija, eläkeläinen, muu)*
- *kotikunta*

Tiedot opiskelijoiden lukumäärästä (sekä netto- että bruttoluvut) ehdotetaan kerättäväksi jatkossa vuosittain. Opiskelijaprofiilitiedot kerätään viiden vuoden välein siten, että profiilitiedot ajoittuvat samoille vuosille aikuiskoulutustutkimuksen tiedonkeruun kanssa. Siirtymävaiheessa kunkin oppilaitosmuodon ensimmäisessä tiedonkeruussa kerätään myös profiilitiedot.

Uusittu opiskelijatietokeruu koskisi ainoastaan Tilastokeskuksen oppilaitokset xxxx – lomakkeen kohtia: "muut aikuiskoulutukset" ja "avoin yliopisto- ja ammattikorkeakouluopetus". Osallistumistapauksia näissä koulutusmuodoissa on vapaan sivistystyön oppilaitoksissa ollut vuonna 2001 yhteensä 1 674 099. Tiedonkeruun uusimisen ulkopuolelle jäisivät siis: alle 6 tuntia kestävät koulutukset, yksinomaan lapsille ja nuorille järjestetyt muut koulutukset ja opintokerhotoiminta. Näissä tiedonkeruuta jatketaan kuten aiemmin.

Työryhmä on arvioinut yllä esitettyjen uusien tietojen oppilaitoksissa tiedon keruuseen ja tallennukseen liittyvää työmäärää ja tullut siihen johtopäätökseen, että tiedon keruussa, joka ei

³ Vapaan sivistystyön opiskelijoilla tarkoitetaan niitä henkilöitä, jotka osallistuvat vapaan sivistystyön oppilaitosten perustehtävään tarjoamaan opetukseen. Tiedonkeruu kohdistuu ei-tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Avoimena yliopisto-opetuksena tarjottuun koulutukseen osallistuneista kootaan samanaikaisesti samat tiedot.

⁴ Ilmoitetaan kolmiluokkaisena: perusaste, toinen aste, korkea-aste. Tietojen keräämisessä luokituksen on oltava tarkempi, jotta osallistujat osaavat ilmoittaa koulutustaustansa.

perustu henkilötiedon luovuttamiseen ei työekonomisista syistä ole mahdollista kerätä tietoa siten, että ne olisivat myöhemmin yhdistettävissä.

Tämän takia työryhmä ehdottaa, että opiskelijaprofiilista kerättävät tiedot lähetetään tiedon kokoajalle, Tilastokeskukselle, summattoina siten, että niistä voidaan valtakunnallisella (ja alueellisella) tasolla tuottaa suorat jakaumat. Tiedot tuotetaan siis erillisinä taulukoina kunkin taustamuuttujan osalta, ts. tietoja ei yhdistettäisi toisiin tietoihin.

Henkilötietojen osalta joudutaan tietojenkeruussa ottamaan huomioon henkilötietolain (523/1999) säännökset. Henkilötietolaissa säädetään oikeudesta kerätä ja tallentaa henkilötietoja tilastotarkoituksiin. Oikeus tietojen keräämisen ja käsittelyyn voi perustua asianomaisten henkilöiden suostumukseen, laissa säädettyyn oikeuteen, sekä myös henkilötietolain 15 §:ssä säädetyillä edellytyksillä. Henkilötietolaki on yleislaki. Jos erityislaissa on säädetty tilastotietojen keräämisestä ja käsittelystä, nämä säännökset syrjäyttävät henkilötietolain yleissäännökset. Tilastokeskuksen oikeus kerätä ja käsitellä henkilötietoja tilastollisiin tarkoituksiin perustuu lakiin.

Työryhmä pyysi tietosuojavaltuutetulta lausunnon henkilötietojen hankkimisesta sekä erityisesti henkilötunnuksen käytöstä. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan henkilötunnus ei vapaan sivistystyön oppilaitoksissa ole välttämättä henkilötietolain edellyttämällä tavalla tarpeellinen tieto. Tietosuojavaltuutettu piti lausunnossaan tärkeänä selvittää, voitaisiinko oppilaitosten rekisterinpitoa kehittämällä tuottaa tietoja siten, että ainakin osa työryhmän esittämistä tilastoinnin puutteista voidaan korjata.

Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan Tilastokeskuksen oikeudesta saada tunnisteesellisiä henkilötietoja vapaan sivistystyön oppilaitoksista ei ole nimenomaisesti säädetty. Jotta henkilötietoja saataisiin, Tilastokeskuksen oikeudesta saada tietoja kyseisiltä oppilaitoksilta tulisi säätää. Vastaavasti, mikäli henkilötiedot tilastotarkoituksiin keräisi opetusministeriö tai Opetushallitus, näiden tilastotehtäviin liittyvät tehtävät ja tiedonsaantioikeudet tulisi ilmetä laista.

Henkilötunnuksen kerääminen olisi tiedon kerääjän kannalta helpompaa ja sallisi jälkikäteen hyvin monenlaisten taustamuuttujien analysoinnin kulloisenkin tarpeen mukaan. Henkilötunnuksen avulla Tilastokeskus voisi yhdistää tiedot muihin rekistereihin ja muokata aineistosta opiskelijaprofiilia kuvaavat matriisit. Näin voitaisiin saada helposti esimerkiksi opiskelijoiden koulutustaustaa koskevia tietoja.

Työryhmä on päätenyt ehdotuksessaan opiskelijaprofiilia koskevaksi tiedonkeruuksi siihen, että tiedonkeruuta ei toteuteta opiskelijoiden henkilötunnuspohjaisesti. Työryhmä on ehdotuksensa pohjaksi ottanut tietosuojavaltuutetun lausunnon eikä pidä tarkoituksenmukaisena säätää lailla vapaan sivistystyön oppilaitosten tiedonkeruusta niin, että siinä opiskelijoiden tulisi antaa myös henkilötunnus. Saatu tieto ei myöskään toisi niin suurta lisäarvoa, että lainsäädäntöprosessiin olisi tarvetta lähteä. Työryhmä ei pitänyt tätä kuitenkaan ainoana perusteena. Vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjoamaan koulutukseen osallistuminen on vapaata ja vapaaehtoista. Opiskelijan henkilötiedot eivät useimmiten ole edellytyksiä osallistumiseen kuten esim. tietty koulutustausta on tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Opiskelijat ovat taustoiltaan hyvin erilaisia ja osallistuvat hyvin erilaisiin koulutuksiin. Yksilön tietoturvan kannalta mukana on myös esim. yhteiskunnallisesti tai poliittisesti "arvoja" aiheita käsitteleviä kursseja kuten päihdeongelmallisille tai erilaisille vähemmistöille suunnatut opinnot, joissa yksilöllisen tietosuojan ehdoton ylläpitäminen on opintojen järjestämisen edellytys. Toiminnalliset syyt, kuten opiskelijoiden

luottamus vapaan sivistystyön organisaatioihin puoltavat käyttäjän kannalta "kevyttä" tiedonkeruuta. Palveluja käyttävän on kyettävä olemaan vakuuttunut toiminnan luottamuksellisuudesta niiltä osin kuin siitä on koulutusta järjestävän organisaation kanssa sovittu. Tilastoinnin kannalta laaja tiedonkeruu voi kääntyä itseään vastaan eli tietoja ei anneta.

Siirtyminen henkilötunnusta käyttävään tiedonkeruuseen ei sinällään olisi tietosuojongelma, koska tilastoviranomaisena toimisi Tilastokeskus, jota puolestaan ohjaavat tietosuojan kannalta erittäin tarkat säännökset. Tietosuojan kannalta on mahdollista toteuttaa henkilötietojen keruu täysin yksilön oikeussuojaa kunnioittaen.

Tiedonkeruu toteutetaan siten, että Tilastokeskuksen vapaan sivistystyön oppilaitoksille lähetettävät lomakkeet uusitaan siten, että niihin sisällytetään tarvittavat opiskelijaprofiilia koskevat tiedot. Oppilaitokset itse huolehtivat siitä, että lomakkeisiin kirjataan erikseen opiskelijat ns. brutto- ja nettolukuina, jolloin vältetään oppilaitoksen sisäisen päällekkäisyyden opiskelijamääriin tuoma epätarkkuus. Lukuihin jää edelleen jonkin verran epätarkkuutta oppilaitosten välisen päällekkäisyyden takia. Tietojenkeruu perustuu esim. kirjautumisen yhteydessä ilmaistuun suostumukseen tietojen antamisesta.

5.3 Opetuksen määrälliset tiedot

Opetusta koskevia määrällisiä suoritettietoja ovat kaikista oppilaitosmuodoista saatavat opetustunnit sekä opintokerhojen tunnit, kansanopistojen opiskelijaviikot, valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijavuorokaudet ja alueellisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijapäivät.

Yhteismitallinen suorite näistä on opetustunti, jonka kerää Tilastokeskus. Koska Tilastokeskus kerää opetustuntimäärät erikseen vähintään 6 tunnin ja alle 6 tunnin mittaisista koulutuksista, tietojen yhdistämistä tarvitaan. Valtionosuustiedoissa ovat suoraan kaikki (valtionosuuteen oikeuttavat) tunnit. Eräitä muitakin eroja valtionosuustiedoissa ja Tilastokeskuksen tiedoissa on. Opetuksen määrää koskeva tiedonkeruu valtionosuuslaskennan yhteydessä seuraa lainsäädännön tarpeita ja menettely on toimiva. Tilastokeskuksen tiedonkeruussa taas saadaan vertailukelpoista tietoa suhteessa muihin koulutusmuotoihin.

Työryhmä ei ehdota muutoksia määrällisten tietojen keruuseen.

5.4 Opetuksen sisältöluokitus

Koulutusta, myös aikuiskoulutusta, luokitellaan sisällön mukaan tällä hetkellä pääsääntöisesti kolmella eri luokituksella. Tutkintotavoitteista koulutusta luokitellaan Tilastokeskuksen koulutusala- luokituksella ja opetushallinnon koulutusala- luokituksella. Molemmista on yhden luokitelevan numeron tasolla yhdeksän luokkaa. Luokkien nimikkeet ja sisällöt kuitenkin poikkeavat toisistaan. Aikuiskoulutusta luokitellaan aikuiskoulutuksen sisältöluokituksella, joka pohjautuu Tilastokeskuksen koulutusala- luokitukseen ja jossa on 18 luokkaa kahden numeron tasolla. Luokittelu tehdään koulutuksen pääasiallisen sisällön ja tavoitteen mukaan.

Opetusministeriö on 25.6. 2002 ja sittemmin 27.9.2002 (liite 17) tehnyt päätöksen opetushallinnon koulutusluokituksen uudistamisesta tutkintotavoitteisen koulutuksen osalta. Uudistuksen lähtökohdaksi on rakentaa koulutusala- luokitus, joka nykyistä paremmin vastaisi ammattirakennetta. Käytännössä tämä tarkoittaa eräiden nykyisessä opetushallinnon luokituksessa olevien koulutusalojen purkamista sekä uusien koulutusala- ja opintoalanimikkeiden luomista. Tavoitteena

on, että koulutuksen suunnittelussa kyettäisiin nykyistä helpommin vastaamaan työelämän kehitykseen ja että koulutusala- ja opintoalaluokitus olisi lähempänä ammattirakenteen eri sektoreita.

Aikuiskoulutuksen sisältöluokituksen tavoitteet eivät ole samanlaisia kuin tutkintotavoitteisen koulutuksen luokituksen. Aikuiskoulutuksesta suurin osa suoritetaan ei-tutkintotavoitteisesti. Osa ei-tutkintotavoitteisesta koulutuksesta on ammatillista täydennys- ja lisäkoulutusta ja osa on sellaista koulutusta, jonka sivistykselliset tavoitteet määrittelee koulutukseen osallistuja itse. Aikuiskoulutuksen sisältöluokituksen tavoitteena ei siten suoraviivaisesti ole palvella ammattirakenne-ennusteisiin pohjautuvaa koulutuksen määrällistä mitoittamista. Opetushallinnon alaisen koulutuksen koulutusala- ja sisältöluokitusten tulisi kuitenkin olla mahdollisimman yhtenevät, jotta eri koulutussektoreiden tehtävä ja toimintamuodot ovat mahdollisimman läpinäkyviä suhteessa oppilaitosten profiiliin ja identiteettiin koulutusrakenteessa. Kattavan kuvan saaminen vapaan sivistystyön oppilaitosten koulutustehtävästä ja asemasta suhteessa pääasiassa tutkintoon johtavaa koulutusta tarjoaviin oppilaitoksiin on tärkeää sivistyspalvelujen tarpeen eriytyessä esim. ammattiin valmentaviin, aktiivista kansalaisuutta tukeviin, opinnollisia valmiuksia kehittäviin ja tietoyhteiskuntataitoja tukeviin opintoihin.

Opetushallinnon alaisen tutkintotavoitteisen koulutusala- ja opintoalaluokituksen uudistustyö antaa hyvät mahdollisuudet kehittää uutta aikuiskoulutuksen sisältöluokitusta lähemmäs tutkintotavoitteisen koulutuksen luokitusta. Opetushallinnon koulutusala- ja opintoalaluokitusta ei sellaisenaan voi ottaa aikuiskoulutuksessa käyttöön, vaan se edellyttää muutoksia eräiltä osin.

Työryhmä ehdottaa, että vapaan sivistystyön tilastoinnissa siirrytään käyttämään uutta opetushallinnon koulutusala- ja opintoalaluokitukseen pohjautuvaa sisältöluokitusta. Opetusministeriö tekee yhteistyössä sidosryhmien kanssa tarpeelliset muutokset.

Työryhmä korostaa, että sisältöluokituksen uudistaminen tulee tehdä kattavasti kaikessa aikuiskoulutuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että uuteen sisältöluokitukseen siirrytään samanaikaisesti myös ammatillisessa ja muussa kuin vapaana sivistystyönä järjestettävässä yleissivistävässä aikuiskoulutuksessa.

Opetushallinnon koulutusala- ja opintoalaluokitukseen pohjautuvan aikuiskoulutuksen sisältöluokituksen käyttöönotto edellyttää laajaa ylläpitäjien tiedonkeruusta vastaavan henkilöstön ohjaus- ja neuvontatyötä.

5.5 Taloustiedot

Kustannustietojen osalta valtionosuuslaskennan mukainen menettely on toimiva. Monia koulutusmuotoja tarjoavissa oppilaitoksissa kokonaiskustannukset, ts. oppilaitoksen koko talous on kuitenkin hankalasti saatavissa. Oppilaitosten tulotiedot eivät myöskään anna riittävää kuvaa tulolähteistä. Erityisesti ylläpitäjien omarahoitusosuus on vaikeasti selvitettävä. Valtionosuusjärjestelmän pohjalta ei ole siis helposti rakennettavissa kokonaiskuvaa oppilaitosten kokonaistaloudesta, vaan sitä varten tarvitaan erillisselvityksiä.

Valtionosuutta koskevat tiedot ovat koottavissa opetusministeriössä useiden vuosien muodostamiksi aikasarjoiksi niin oppilaitoksittain, oppilaitosmuodoittain ja yhteenvetotietoina. Tämä vaatii opetusministeriössä lähinnä vuositasolla olevien tietojen kokoamista yhteen.

Oppilaitosten kustannustenkeruun yhteydessä on mahdollista lisätä sen yksityiskohtaisuutta myös muun rahoituksen osalta. Oppilaitoksille se asettaa kuitenkin lisävaatimuksia ja -työtä.

Työryhmä ei tee muutosehdotuksia taloustietojen keruuseen, vaikka toteaakin em. puutteita. Kustannustenkeruuta koskevia muutoksia voidaan harkita aina silloin, kun asia tulee esille lomakkeiden ja ohjeiden uusimisena. Toisaalta taloustietojen kokoaminen yhteen erilaisista raporteista parantaa vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminnan tarkastelua talouden näkökulmasta.

5.6 Tietojen julkaiseminen

Edellä esitetty osoittaa, että vapaan sivistystyön osalta on sinänsä varsin paljon tietoja saatavissa mutta se joudutaan koko vapaata sivistystyötä varten poimimaan monista eri lähteistä. Tiedot esitetään myös erillisinä eikä niitä ole yhdisteltävissä toisiinsa. Tietoa on jo oppilaitosten ja niiden keskusjärjestöjen keräämänä paljon valmiina, mutta likikään kaikkea ei koota tai toimiteta yhtenäisin perustein eikä julkaista sellaisessa kootussa muodossa kuin on esim. ammattikorkeakoulujen AMKOTA -julkaisu.

Työryhmä ehdottaa, että vapaan sivistystyön puolelle luodaan julkaisu, johon erilaisista lähteistä kootaan keskeiset tilastotiedot. Julkaisu voisi alussa olla suppea niin, että siihen koottaisiin vain keskeiset tiedot Tilastokeskuksen sekä ministeriön ja Opetushallituksen lähteistä ja julkaisuista. Työryhmä pitää tarkoituksenmukaisena, että opetusministeriö toimittaisi tällaisen julkaisun vuosia 2001-2002 koskevana jo vuoden 2003 keväällä. Työryhmä esittää harkittavaksi, että julkaisuun voitaisiin myöhemmin yhdistää oppilaitoksia koskeva osuus niin, että julkaisusta voisi kehittyä vuosittainen ajan tasalla oleva vapaan sivistystyön kokonaiskuvaus.

Vapaan sivistystyön ensimmäinen tilastojulkaisu ehdotetaan rahoitettavaksi opetusministeriön rahoituksella.

5.7 Kesäyliopistojen tiedonkeruu

Joustavan ja mahdollisimman yhdenmukaisen tiedonkeruun kannalta on oleellista, että kaikki vapaan sivistystyön toimijat ovat mukana samassa tiedonkeruussa.

Tämän takia työryhmä yhtyy Suomen kesäyliopistot ry:n ehdotukseen siitä, että myös kesäyliopistojen tiedonkeruu liitetään osaksi Tilastokeskuksen "oppilaitoksen xxxx" – tiedonkeruuta. Suomen Kesäyliopistot ry:n tuottamalla vuosittaisella selvityksellä kesäyliopistojen toiminnasta ei jatkossa tulisi vapaan sivistystyön yleisen tiedonkeruun kannalta olemaan nykyisen kaltaista erityisroolia. Kesäyliopistojen tiedonkeruu liitetään osaksi vapaan sivistystyön yleistä tiedonkeruuta siten kuin aikatauluja koskevassa ehdotuksessa esitetään.

5.8 Ehdotusten aikataulu ja kustannukset

5.8.1 Aikataulu

Työryhmä ehdottaa, että opiskelijaprofiilia koskevaan uuteen tiedonkeruuseen siirrytään kansanopistoissa, kesäyliopistoissa ja liikunnan koulutuskeskuksissa vuonna 2005, jolloin kysytään vuoden 2004 tiedot. Opintokeskusten ja

kansalaisopistojen opiskelijaprofiilitiedot kerätään vuonna 2006 vuotta 2005 koskien. Samanaikaisesti uusitun opiskelijatiedon kanssa uusitaan aikuiskoulutuksen sisältöluokitus kaikessa Tilastokeskuksen keräämässä aikuiskoulutustilastoinnissa.

Tiedon keruun uusiminen ehdotetussa aikataulussa edellyttää nopeaa valmistelua. Työryhmä pitää tärkeänä, että opetusministeriö ryhtyy tarvittaviin valmistelutoimiin välittömästi ja huomioiden erityisesti sisältöluokituksen osalta koko aikuiskoulutuksen kentän.

5.8.2 Kustannukset

Työryhmä arvioi, että opiskelijaprofiilia ja koulutusala- ja koulutusluokituksista koskevasta tiedonkeruun uusimisesta koituu työtä ja/tai kustannuksia: opetushallinnolle, Tilastokeskukselle ja oppilaitosten ylläpitäjille.

Tilastokeskukselle lisätyötä koituu ainakin tietojen keruusta, käsittelystä ja analysoinnista sekä ylläpitäjien informoinnista.

Oppilaitosten ylläpitäjille työtä ja kustannuksia aiheutuu ainakin:

- Opiskelijaprofiilin ja uuden aikuiskoulutuksen sisältöluokituksen aiheuttamasta tiedonkeruujärjestelmien uusimisesta / päivittämisestä.
- Tiedon keruun uusimisen aiheuttamasta henkilöstön koulutuksesta.
- Mahdollisista henkilöresurssien lisäämisestä.

Opetushallinnolle kustannuspaineita aiheutuu ainakin:

- Tilastokeskuksen kanssa laadittavasta sopimuksesta tiedonkeruun uusimisesta ja uusittujen tietosisältöjen toimittamisesta sovitussa muodossa opetushallinnolle.
- Vapaata sivistystyötä koskevasta tilastojulkaisusta.

Työryhmässä on keskusteltu ehdotettujen uudistusten oppilaitosryhmille aiheuttamasta työn määrästä ja kustannuksista. Arviot siitä vaihtelevat oppilaitosmuotojen välillä ja myös oppilaitosmuotojen sisällä on eroja, koska oppilaitokset eivät käytä samaa tietojärjestelmää. Todennäköisesti työläin tässä suhteessa on opintokeskusten opiskelijaprofiilin tiedonkeruu, koska niiden opintotoiminta on järjestetty hajautetusti koko valtakunnan alueelle ja merkittävä osa tästä toiminnasta järjestetään yhteistyössä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa. Ehdotettujen muutosten valmistelu vaatii tiivistä yhteistyötä oppilaitosmuotojen kanssa.

Aikuiskoulutuksen sisältöluokituksen uudistuksen pohjana käytetään tutkintotavoitteista koulutusta koskevaa suurta opetushallinnon koulutusala- ja opintoala- ja koulutusluokituksen uudistusta. Aikuiskoulutuksen sisältöluokituksen uudistus muodostaa kuitenkin erillisen kokonaisuutensa ja sen käyttöönotto aiheuttaa myös erillisiä kustannuksia. Opiskelijatietoja koskeva hanke on mittasuhteiltaan suuri ja ajoittuu usealle vuodelle. Työryhmä ei pystynyt esittämään kustannusarvioita edellä mainituista suurista hankkeista. Hankkeiden vieminen pitemmälle mahdollistaa kustannusten arvioimisen paremmin. Päävastuu rahoituksesta on opetushallinnolla. Tilastokeskuksen kanssa sen tekemästä työstä neuvotellaan ja sovitaan erikseen.

5.9 Muut ehdotukset

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän työn jatkovalmistelu on parhaillaan meneillään. Vapaata sivistystyötä koskevassa työryhmässä on ollut keskeisesti esillä ns. suuntaviivapäätöksen aikaansaaminen eli linjaus siitä, millaisiin opintoihin ja kohderyhmiin vapaan sivistystyön koulutustarjontaa tulisi suunnata. Työryhmässä on keskusteltu siitä, mitä suuntaviivapäätöksen mukaisiin opintoihin kuuluisi. Työryhmän pohdinta on tältä osin vielä kesken eikä sieltä ole saatavissa tilastotyöryhmän työhön vaikuttavia toiveita tai vaatimuksia. Tilastointia koskevista ehdotuksista opiskelijaprofilia koskeva ehdotus vastannee jo niihin pohdintoihin, joita em. jatkotyöryhmässä on käyty vapaan sivistystyön kohderyhmistä.

Vapaan sivistystyön tilastoryhmä on työnsä aikana todennut useita sellaisia vapaan sivistystyön toimintaan liittyviä tietotarpeita, joita ei voida perinteisten tilastojen keruulla tyydyttää. On tarve saada nopeastikin erilaista laadullista tietoa toiminnan sisällöstä ja osallistujista. Eräät muutoksista tapahtunevat parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotusten jatkotyön yhteydessä. Myös rahoitusjärjestelmiin voidaan tehdä muutoksia. Vaikka kansallinen vapaan sivistystyön ohjauspolitiikka ei muuttuisikaan, tapahtuu vapaassa sivistystyössä jatkuvasti toiminnallisia muutoksia, joita on syytä seurata.

Tilastoryhmä katsoo, ettei tilastoryhmän ehdottamien toimenpiteiden suorittaminen sellaisenaan riitä niin, että tilastoinnin voitaisiin sitten katsoa olevan valmis. Työryhmä pitää tärkeänä, että ehdotettujen uudistusten toimeenpanon jälkeenkin vapaan sivistystyön oppilaitosten edustajien kanssa säännöllisin väliajoin kokoonnutaan tarkastelemaan vapaan sivistystyön seuranta-, tilastointi- ja arviointitarpeita. Tämä voi tapahtua pysyvässä työryhmässä tai muulla tavoin. Tarpeet eivät ole vain vapaata sivistystyötä koskevia, vaan koko aikuiskoulutuksen tilastointikysymyksiä tulee tarkastella yhdessä.

Taulu 1

Vapaan sivistystyön oppilaitosten aikuiskoulutuksena tarjoama vähintään kuusi tuntia kestävä koulutus							
Oppilaitos	Oppilaitosten lukumäärä	Kaikki osallistumistapaukset	Osallistumistapaukset "muussa aikuiskoulutuksessa"	Osallistumistapaukset avoimessa yliopistossa	Kaikki opetustunnit	Tarjotut opetustunnit "muussa aikuiskoulutuksessa"	Tarjotut opetustunnit avoimessa yliopistossa
Kansalaisopistot	262	1076193	1038659	12935	2068372	1928559	24776
Kansanopistot	91	156786	135822	10205	668687	483922	19286
Opintokeskukset	11	326217	323964	0	242149	220793	0
Liikunnan koulutuskeskukset	14	99216	86374	82	145885	114049	112
Kesäyliopistot	20	73449	33195	32863	87034	20821	54202
Yhteensä	398	1731861	1618014	56085	3212127	2768144	98376

Taulukon selitykset

Kaikki osallistumistapaukset – oppilaitosten kaikki aikuiskoulutuksena järjestämä opetus; mukaan lukien yleissivistävä ja ammatillinen koulutus järjestettynä sekä tutkinto- että vapaatavoitteisena
Osallistumistapaukset muussa aikuiskoulutuksessa – pääasiassa vapaan sivistystyön lain tarkoittamaa koulutusta; mukana sekä ammatillinen että yleissivistävä koulutus

Taulukko ei sisällä alle kuuden tunnin opetusta, opintokerhotoimintaa ja yksinomaan lapsille ja nuorille järjestettyä koulutusta

Tiedon keruun uudistaminen vaikuttaa sarakkeisiin "osallistumistapaukset muussa aikuiskoulutuksessa" ja "osallistumistapaukset avoimessa yliopistossa"

Taulu 2.

Oppilaitos	Alle 6 tuntia kestävät koulutukset		Yksinomaan lapsille ja nuorille järjestetyt muut koulutukset		Opintokerhotoiminta	
	Osallistumistapaukset	Tarjotut opetustunnit	Osallistumistapaukset	Tarjotut opetustunnit	Osallistumistapaukset	Opintokerhotunnit
Kansalaisopistot	71988	13165	49436	211067	0	0
Kansanopistot	18308	4242	2793	3348	0	0
Opintokeskukset	220481	22960	0	0	132813	389389
Liikunnan koulutuskeskukset	40152	5491	46855	38615	0	0
Yhteensä	350929	45858	99084	253030	132813	389389

Tiedon keruun uudistaminen ei vaikuta Taulun 2 tietojen tiedonkeruuseen